चौकुने गाउँपालिका

स्थानीय राजपत्र

खण्ड :२ संख्या :६ मिति: २०७६।०६।१०

भाग :–२ कार्यबिधि न :४

चौकुने गाउँपालिका टोल विकास संस्था संचालन कार्यविधि, २०७५

प्रस्तावना :

सामुहिक प्रयासमा टोलको संस्थागत, सामाजिक तथा आर्थिक विकास, स्थानीय स्तरमा सुशासन प्रर्वद्धन गर्न गाउँपालिकाका वस्तीहरुमा निश्चित भौगोलिक क्षेत्रभित्र रहेका सबै घरधुरी सदस्य रहने गरि स्थानीय स्तरमा वडा समितिको मातहत तथा सहयोगीको रुपमा रहने गरि तिनै संस्थाहरुबाट सेवा सुविधाको पहुच बढाउन बान्छनीय भएकाले,

स्थानीय सरकार संचालन ऐन , २०७४ को दफा १०२ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरि चौकुने गाउँ कार्यपालिकाले यो कार्यविधि बनाएकोछ ।

परिच्छेद १

प्रारम्भ

१ संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ

क) यो कार्यविधिको नाम “टोल विकास संस्था संचालन कार्यविधि २०७५” रहेको छ ।

ख) यो कार्यविधि स्थानीय राजपत्रमा प्रकाशित भए पछि लागु हुनेछ ।

२. परिभाषा : विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस कार्यविधिमा :

क) “टोल विकास संस्था ” भन्नाले दफा ३ बमोजिम गठित समितिलाई सम्झनुपर्छ ।

ख) “टोल विकास संस्था कार्य समिति भन्नाले दफा ३ “क” बमोजिम गठित समितिलाई सम्झनुपर्छ ।

ग) “साधारण सभा” भन्नाले टोल विकास संस्थाका प्रत्येक घरधुरीबाट प्रतिनिधित्व गर्ने साधारण सदस्य सहितको वार्षिक भेलालाई जनाउँदछ । सो शब्दले विषेश साधारण सभा र टोल

भेला समेत लाई जनाउनेछ ।

घ) "सामुदायिक विकास अभियान " भन्नाले परिश्रम, स्वयंसेवा, सहकार्य र ईमान्दारीताका मुल्य र मान्यतामा आधारित अभियान कार्यक्रम भन्ने बुझाउछ ।

ङ) "पूर्ण सरसफाइ उन्मुख अवस्था" भन्नाले सफा र स्वच्छ, पूर्ण सरसफाइ उन्मुख दुवै चरणका सूचकहरु पुरा गरेपछि सम्बन्धित समितिबाट अनुमोदन एवं प्रमाणीकरण भएको अवस्थालाई जनाउछ ।

च) "सामाजिक समावेशीकरण" भन्नाले समुदायका सबै लिङ्ग, जात, जाति, वर्ग, धर्म, व्यवसाय र सबै क्षेत्रका व्यक्तिको पहुँच रहेको अवस्था बुझाउछ ।

परिच्छेद २

उद्देश्य

३. टोल विकास संस्था गठन गर्नुका मुख्य उद्देश्यहरु निम्न अनुसार छन् ।

क) टोल वस्तीस्तरमा विभिन्न निकायहरुबाट प्रवाह हुने सेवामा टोलवासीको पहुच अभिबृद्धि गर्ने ।

ख) टोलवासीहरुमा उद्यमसिलताको विकास गराई टोलस्तरमा लघु उद्यमको सृजना, विकास र प्रर्वधन गर्ने ।

ग) टोल वस्ती स्तरमा समानता, समताको भावना जागृत गराउने, आपसी सदभाव, समझदारी, समन्वय र मेलमिलाप कायम गराउने ।

घ) आर्थिक सामाजिक सवालमा सबै टोल वासीहरुलाई निर्णय प्रकृयामा समान अवसर र अधिकार प्रदान गर्ने।

ङ) टोलको सामाजिक कार्यमा पारदर्शिता कायम गरि सुशासनलाई बढवा दिने।

च) वस्ती/टोल स्तरमा सबै संस्थाहरुको प्रवेश द्धारको रुपमा टोल विकास संस्थालाई विकास गर्दै विभिन्न निकायहरुबाट संचालन हुने विकास कार्यमा सहयोग गर्ने।

छ) टोल विकास संस्थाहरुले सहभागितात्मक योजना तर्जुमा, अनुगमन एवम् मुल्याङ्कन प्रकियामा सहयोग पुर्याउने ।

ज) टोलका सदस्यहरुको गरिबीलाई नेपाल सरकारले तोकेको आधारमा वर्गीकरण गरि तिनीहरुको अभिलेख तयार गर्ने ।

झ) टोलको समग्र विकास लगायत सामुदायिक विकास अभियानका कार्यक्रम कार्यान्वयनको लागि सक्रिय हुने ।

ञ) वातावरण र सरसफाई, बालमैत्री गाउँ/वडा घोषणा, प्राङ्गरिक खेती बिस्तार, नश्ल सुधार, उद्यमसिलता विकासका अभियान संचालन गर्ने।

ट) टोल विकास संस्थामा रहेका सामुदायिक, सार्वजनिक स्थल, सम्पत्तिहरुको संरक्षण संर्वद्धन गर्ने ।

ठ) शान्ति, सुशासन र न्यायिक समाजको स्थापना गर्ने ।

ड) टोल विकासका योजना वडा समितिमा पेश गर्ने ।

ढ) टोलका सदस्यहरुको शारीरिक, मानसिक तथा आध्यात्मिक विकासमा टेवा पुर्याउने ।

४. टोल विकास संस्थाको गठन

टोल विकास संस्थाको गठन देहाय बमोजिम हुनेछ :

क) गाउँपालिका क्षेत्र भित्रका टोल तहमा रहेका घरपरिवारका सदस्यहरुबाट टोल विकास

संस्थाको गठन गरिने छ । सामान्यतया निश्चित भौगालिक क्षेत्रको टोलमा न्युनतम २५ देखि ५० घरधुरी सम्मको टोल विकास संस्था गठन गर्न सकिने छ । तर कुनै निश्चित भौगालिक क्षेत्रको टोलमा सो भन्दा कम वा बढि घरधुरी भएको हकमा भौगोलिक अवस्थालाई आधार मानि उल्लेखित संख्या भन्दा सानो वा ठूलो टोल विकास संस्था गठन गर्न सकिने छ । टोल विकास संस्था गठन गर्दा सकेसम्म टोलका सर्म्पूण घरधुरीलाई एक घर एक सदस्यको रुपमा समेटनु पर्नेछ । सो सम्भव नभए कम्तिमा ८०% घरधुरी सहभागी गराई टोल विकास संस्था गठन गरिनेछ । महिला सहभागिता हुन सक्ने अवस्थामा टोल विकास संस्थामा ५० प्रतिशत महिला आबद्ध गराउनु पर्नेछ ।

ख) पहिलो पटकका लागि टोल विकास संस्था गठन गर्दा समुदायको व्यापक भेलाबाट अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, सचिव, सह- सचिव, कोषाध्यक्ष र सदस्य गरी ११ देखि १५ सदस्यीय एक कार्य समिति गठन हुनेछ । उक्त कार्य समितिमा न्यूनतम ३३ प्रतिशत महिलाको प्रतिनिधित्व अनिवार्य गराउनु पर्नेछ । समितिमा यथासम्भव सबै वर्ग र समुदायको सामाजिक समावेसिकरण हुनेगरी प्रतिनिधित्व गराउनुपर्नेछ ।

ग) कार्य समितिका सदस्य बाहेक सम्वन्धित टोलका टोल विकास संस्थामा आबद्ध भएका सबै घरधुरी संस्थाका साधारण सदस्य हुने छन् ।

घ) टोल विकास कार्य समितिको पदावधि २ वर्षको हुनेछ । साधारण सभाको सर्वसम्मत वा सो नभएमा बहुमतबाट नेतृत्व परिर्वतन हुनेछ । कार्यसमितिमा अध्यक्ष, सचिव र कोषाध्यक्ष मध्ये कुनै एक जना अनिवार्य रुपमा महिला हुनुपर्नेछ ।

ङ) निवर्तमान अध्यक्षको संयोवकत्वमा ५ सदस्यीय सल्लाहकार समितिको गठन टोल विकास संस्थाले गर्नुपर्नेछ । पहिलो पटकलाई भने संयोजक टोल विकास संस्थाले नै तोक्न सक्नेछ । सल्लाहकार समितिको संयोजक टोल विकास कार्य समितिको वैठकमा आमन्त्रित सदस्यको रुपमा सहभागी हुनेछ ।

च) टोल विकास संस्थाको व्यवस्थापन ढाँचालाई स्पष्ट पार्ने अनुसुचि- १ मा उल्लेखित नमुना विधानका आधारमा टोल विकास संस्थाको विधान तयार गर्नुपर्नेछ ।

परिच्छेद ३

दर्ता सम्बन्धि व्यवस्था

५.टोल विकास संस्थाको दर्ता देहाय बमोजिम हुनेछ :

क) टोल विकास संस्थाको बैठकमा सर्वसम्मत निर्णय गराई वडा समितिको सिफारिसमा गाउँ पालिकाले दर्ता गर्नेछ । टोल विकास संस्थालाई गाउँपालिकामा दर्ता गर्दा पेश गर्ने निवेदनको नमूना अनुसूचि २ मा उल्लेख गरिएको छ । टोल विकास संस्थाबाट निर्णय गरि दर्ताका लागि निवेदन पेश गरेमा गाउँपालिकाले अनुसुची- ३ बमोजिमको टोल विकास संस्था दर्ता प्रमाणपत्र

प्रदान गर्नेछ ।

ख) टोल विकास संस्थाले यस कार्यविधि बमोजिमका उद्देश्य विपरित कुनै काम गरेमा वा प्रचलित कानुनले गर्न नपाउने कार्य गरेमा वडा समितिको सिफारिसमा गाउँकार्यपालिकाले टोल विकास संस्थाको दर्ता खारेज गर्नेछ । दर्ता खारेज भएको ३० दिन भित्र सो स्थानमा नयाँ टोल विकास संस्था गठन गर्नुपर्नेछ ।

ग) टोल विकास संस्था दर्ताका लागि देहाय बमोजिमका कागजातहरु पेश गर्नुपर्नेछ ।

१. टोल बासीको भेलाको निर्णय प्रतिलिपी,

२. कार्यसमितिका पदाधीकारीहरुको नेपाली नागरिकताको प्रतिलिपी,

३. टोल विकास संस्थाको विधान,

४.वडा कार्यालयको सिफारिस,

५. अनुसूची - २ बमोजिमको निवेदन,

६. संस्थाका सवै घरधुरी देखिने गरी बनाइएको श्रोत नक्सा,

७. सबै घरमुलीहरुको नामावली सहितको विवरण ।

घ) गाउँपालिकामा टोल विकास संस्था दर्ता गर्नका लागि रु.५००। (अक्षरुपी पाँच सय मात्र) दस्तुर लाग्नेछ ।

परिच्छेद ४

टोल विकास संस्थाको काम, कर्तव्य र अधिकार सम्बन्धि व्यवस्था

६. टोल विकास संस्थाको काम, कर्तव्य र अधिकार :

टोल विकास संस्थाले आफ्नो टोल क्षेत्रको समग्र विकास र सदस्यहरुको हितका लागि देहायका कार्यहरु गर्नेछन्:

क) टोलमा धनि गरिबको भावना हटाई सबै सदस्यहरुलाई निर्णय प्रकृया र श्रोतमा समान अधिकार प्रदान गर्ने ।

ख) विभिन्न सरकारी एवं गैर सरकारी निकायहरुसँग सुमधुर सम्बन्ध स्थापित गरि टोलको विकासको लागि सहजिकरण गर्ने ।

ग) टोलमा उद्यम विकाससँग सम्बन्धित योजनाहरु संचालन गर्न आवश्यक सहजिकरण गर्ने ।

घ) टोलको विकासका लागि विभिन्न श्रोतबाट प्राप्त श्रोतको उच्चतम् सदुपयोग गर्ने ।

ङ) टोलको सामुहिक समस्या पहिचान गरी प्राथमिकताका आधारमा टोल विकास योजना तर्जुमा गर्ने।

च) पूर्ण सरसफाई उन्मुख अवस्था, एच.आई.भि/एड्स , अन्धविश्वास, बालविवाह, बहुविवाह,

छुवाछुत, छाउपडी जस्ता सामाजिक समस्याको पहिचान गरि सुधारका कार्यक्रमहरु संचालन गर्ने ।

छ) टोलको आर्थिक तथा सामाजिक तथ्याङ्क. अध्यावधिक गर्न सूचना अभिलेख गर्ने ।

ज) सहभागितात्मक योजना तर्जुमा गर्दा प्राथमिकताको आधारमा आयोजनाहरुको पहिचान गरी वडामा सिफारिस गर्ने ।

झ) टोलमा विभिन्न सरकारी तथा गैर सरकारी संस्था मार्फत हुने कार्यक्रमहरु टोल विकास संस्था मार्फत संचालन हुने वातावरण श्रृजना गर्ने ।

ञ) आफनो वडा तथा टोल लाई सामुदायिक विकास अभियानसंग सम्बन्धित स्वास्थ्य तथा वातावरणमैत्री, बालमैत्री, प्राङ्गगारिक खेती विस्तार, नश्ल सुधार, उद्यमशिलता बनाउने कार्यक्रमहरु संचालन गर्ने ।

ट) टोलमा भवन निर्माण मापदण्ड, समाजिक सुरक्षा भत्ता आदि सामाजिक सरोकारका विषयमा चेतनामूलक कार्यक्रम संचालन गर्ने ।

ठ) टोलमा रहेका सार्वजनिक, ऐलानी जग्गाको संरक्षणमा गाउँपालिकालाई सहयोग गर्ने।

ड) गाउँपालिकाको राजश्व परिचालनका लागि सहयोग प्रदान गर्ने।

ढ) संस्थामा प्राप्त रकमको संस्थाको नीति बमोजिम रकम खर्च गर्ने। लेखा राख्ने र लेखा परिक्षण गराउने।

ण) गाउँपालिकासँग भएको साझेदारी अनुसार अन्य कार्य गर्ने ।

त) टोलको शान्ति, सुरक्षा र सु-व्यवस्था कायम गर्ने ।

थ) गाउँपालिकाको सहयोगी अंगको रुपमा काम गर्ने ।

द) गाउँपालिका बाट विनियोजित बजेटको सही सदुपयोग गर्ने गराउने ।

ध) प्रत्येक ६/६ महिनामा टोलमा भईरहेका सम्पूर्ण क्रियाकलापहरुको प्रतिवेदन गाउँपालिकामा पेश गर्ने ।

न) संस्थाले आफ्नो सदस्यहरुको विचमा वचत तथा सहुलियत दर ऋण परिचालन सम्बन्धी निति बनाई कारोबारो गर्न सक्नेछ ।

परिच्छेद ५

कार्यसमितिको वैठक, आर्थिक व्यवस्थापन संवन्धि व्यवस्था

७. टोल विकास कार्य समितिको बैठक व्यवस्थापन देहाय बमोजिम हुनेछ :

क) टोल विकास संस्थाका सदस्यहरुको हित एवं समन्वयका लागि टोल विकास संस्थाको कार्य समितिको बैठक महिनामा कम्तिमा १ पटकमा नघट्ने गरी बस्नेछ ।

ग) समितिको वैठकमा आवश्यकता अनुसार सरोकारवालालाई आमन्त्रित गर्न सकिनेछ ।

घ) सचिवले संस्थाको वैठकको निर्णयहरु वैठक पुस्तिकामा लेखि संस्थाको अध्यक्षद्धारा प्रमाणित गराउनु पर्नेछ ।

ब) टोल भेला वा साधारण सभा वा विषेश साधारण सभा संचालन गर्दा तत्काल कायम रहेको सम्पुर्ण सदस्य संख्याको कम्तिमा दुई तिहाई उपस्थितिमा प्रमाणित भएको हुनपर्नेछ ।

८. आर्थिक व्यवस्थापन

संस्थाको आम्दानी, खर्च, नाफा, लेखा, लेखा परिक्षण लगायत आर्थिक व्यवस्थापन देहाय बमोजिम हुनेछ

१) टोल विकास संस्थाको आम्दानी

क) विभिन्न सरकारी तथा गैर सरकारी निकायहरु, विभिन्न सामुदायिक संस्था तथा व्यक्तिहरुबाट प्राप्त हुने सहायता र अनुदान ।

ख) टोल विकास संस्थाले आयमूलक कार्यहरु संचालन गरी प्राप्त हुने आम्दानी ।

ग) टोल विकास संस्थाको नाफाबाट प्राप्त समितिको निर्णयानुसार प्राप्त हुने रकम ।

घ) संस्थाले अन्य श्रोतबाट जम्मा गरेको रकम ।

२) खर्च प्रणाली

क) संस्थाको विकास निर्माणको लागि टोल विकास कोषको रकम संस्थाको निर्णय अनुसार खर्च हुनेछ ।

ख) संस्थाको संचालन, व्यवस्थापन र लेखा परिक्षणका लागि गर्नुपर्ने खर्चहरु टोल विकास संस्थाको नीति अनुसार खर्च हुनेछ ।

३) नाफा

क) टोल विकास संस्थाले आर्जन गरेको आम्दानीबाट खर्च कटाइ बाँकी रहेको रकम संस्थाको नाफा मानिनेछ ।

ख) नाफाको कम्तिमा २ प्रतिशत रकम टोलको पूर्वाधार र सामाजिक क्षेत्रको विकासका लागि खर्च गर्नुपर्नेछ ।

४) लेखा व्यवस्थापन

संस्थाको लेखा व्यवस्थापन देहाय बमोजिम हुनेछ :

क) कोषाध्यक्षले सबै प्रकारको नगदी तथा जिन्सी आम्दानी, सम्पूर्ण विकास खर्चको विवरण संस्थाको संचालन तथा व्यवस्थापनमा भएको प्रशासनिक खर्चहरुको स्पष्ट लेखा राख्नुपर्दछ ।

ख) कोषाध्यक्षले राखेको आम्दानी खर्चको हिसाब टोल विकास संस्थाको बैठकमा पेश गर्नुपर्दछ ।

ग) लेखा परिक्षण गराउनु अघि अनिवार्य सामाजिक परिक्षण गराउनुपर्नेछ ।

५) लेखा परिक्षण

संस्थाको लेखा परिक्षण देहाय बमोजिम हुनेछ ।

क) संस्थाले नियुक्त गरेको लेखा परिक्षकबाट लेखापरिक्षण गराउनु पर्नेछ ।

ख) संस्थाले आफ्नो वार्षिक लेखा परिक्षणको प्रतिवेदन गाउँपालिकामा समेत पेश गर्नुपर्नेछ ।

परिच्छेद ६

विविध

९. पुरस्कार, सम्मान र कदर

टोल विकास संस्थाका व्यक्ति वा संस्था आदिलाई समुदायको विकासमा उत्कृष्ट कार्य गर्नेलाई वडा समिति वा गाउँपालिकाले सम्मान एवं पुरस्कृत गर्न सकिनेछ ।

१०. अनुगमन तथा मूल्याकंन

क) वडा समितिले आफ्नो क्षेत्र भित्रका टोल विकास संस्थाको नियमित रुपमा अनुगमन गरी प्राप्त कमी कमजोरीहरुको सुधारका लागि सुझावहरु दिन सक्नेछ ।

ख) गाउँपालिकाले समग्र गाउँ क्षेत्र भित्रको टोल विकास संस्थाहरुको आवश्यकता अनुसार अनुगमन गर्नुका साथै वडा समिति वा टोल विकास संस्थाहरुलाई पृष्ठपोषण गर्न सक्नेछ ।

११. संसोधन : यस कार्यविधिलाई व्यवस्थित र प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन गर्न आवश्यकता अनुसार गाउँ कार्यपालिकाले संसोधन गर्न सक्नेछ ।

१२. बचाउ तथा खारेजी : यस कार्यविधिमा व्यवस्था भएका कुराहरु, स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ सँग बाझिएको हदसम्म स्वतः अमान्य हुनेछ ।

अनुसूची - १

.... टोल विकास संस्थाको विधानको नमूना

प्रस्तावना :

स्थानीय रुपमा उपलब्ध श्रम, सीप र साधन तथा अवसरहरुलाई अधिकतम परिचालन गर्दै गाउँको सामाजिक तथा आर्थिक व्यवस्थालाई एकअर्काको परिपुरकको रुपमा विकसित गरी गरिबी न्यूनीकरणको प्रयासमा ठोस योग दान, सहभागितामुलक योजना तर्जुमा गर्ने तथा आफनो टोलको समग्र विकास आफै गर्ने वातावरण सिर्जना गर्न यो...................... टोल विकास संस्थाको स्थापना गरी संचालन गर्न वान्छनिय भएकोले चौकुने गाउँपालिका टोल विकास संस्था संचालन कार्यविधि २०७५ को अनुसूची - १ बमोजिम यो विधान बनाईएको छ ।

१. प्रारम्भिक : संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ

(क) यो विधान .... टोल विकास संस्थाको विधान हुनेछ ।

(ख) यो संस्थाको नाम .... हुनेछ ।

(ग) यो विधान .... टोल विकास संस्थाको साधारण सभाबाट स्वीकृत भएको मिति देखि लागूहुनेछ ।

(घ) यस संस्थाको कार्यालय .... मा हुनेछ ।

(ङ) यस संस्थाको सिमाना देहाय बमोजिम हुनेछ :

पूर्व............... पश्चिम...................... उत्तर .... दक्षिण ....

२. परिभाषा :

विषय र प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस विधानमा : १. “संस्था” भन्नाले................ टोल विकास संस्थालाई सम्झनुपर्दछ ।

२ “विधान” भन्नाले टोल विकास संस्थाको विधानलाई सम्झनुपर्दछ ।

३ “साधारण सभा” भन्नाले संस्थाको साधारण सदस्यको भेलालाई सम्झनुपर्दछ ।

४ “समिति” भन्नाले टोल विकास संस्थाको कार्यसमिति सम्झनुपर्दछ ।

५. “बैठक” भन्नाले संस्थाको संयुक्त वा छुट्टा छुट्टै बैठक सम्झनुपर्दछ ।

६. “पदाधिकारी” भन्नाले कार्य समितिका अध्यक्ष,उपाध्यक्ष, सचिव, कोषाध्यक्ष, सह-सचिव र सदस्यलाई सम्झनु पर्दछ ।

३. संगठित संस्था हुनेः

क) संस्थाको आफनै छुटै छाप हुनेछ । साथै संस्थाले व्यक्ति सरह आफ्नो नामबाट कार्य गर्न सक्नेछ ।

ख) संस्थाले चल-अचल सम्पत्ति प्राप्त गर्न, उपभोग गर्न सक्नेछ । तर संस्थाले आफ्नो अचल

सम्पत्ति विक्रि गर्न भने पाउनेछैन । संस्था विघटन भए सो संस्थाको सम्पूर्ण चल अचल सम्पत्ति गाउँपालिकामा हस्तान्तरण हुनेछ ।

४. संस्थाका उद्देश्यहरु :

संस्थाको संस्थागत, सामाजिक तथा आर्थिक विकासका लागि देहाय बमोजिमको उद्देश्य हुनेछ :

क) टोल स्तरमा सक्षम र दिगो संस्थाको विकास गर्ने ।

ख) टोलका ब्यक्तिहरुको आयमा बृद्धि गर्ने कार्यक्रम संचालन गरी गरिबी न्यूनिकरणमा मद्दत पुऱ्याउने । ग) स्थानीय स्तरको विकास प्रक्रियालाई दिगो र आत्मनिर्भर बनाउन स्थानीय स्तरको समुदायको ब्यक्तिहरुको क्षमता विकास कार्यक्रम कार्यान्वयनमा टेवा पुऱ्याउने।

ग) संस्थाहरुलाई सहभागितात्मक योजना तर्जुमा, अनुगमन तथा मुल्याङ्कन प्रक्रियामा सक्रिय सहभागिता बनाउने ।

घ) वडाको तथा गाउँपालिकाको सहयोगी अंगको रुपमा काम गर्ने ।

ङ) गाउँपालिकालाई गुणस्तरीय विकासका लागि सहयोग गर्ने ।

च) गाउँपालिकाको विनियोजित बजेटको सही सदुपयोग गर्ने गराउने ।

छ) गाउँपालिका सँग साझेदारी उत्पादनमुखी कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरी टोल बासीको आय-आर्जन बृद्धि गर्ने ।

ज) अन्य ....।

५. टोल विकास कार्य समितिको गठन :

टोल विकास कार्यसमितिको गठन देहाय बमोजिम हुनेछ : क) गाउँपालिकाको निश्चित भौगोलिक क्षेत्रभित्रका टोल तहमा रहेका घरपरिवारका सदस्यहरुबाट टोल विकास संस्थाको गठन गरिनेछ ।

ख) पहिलोपटकका लागि टोल विकास संस्थाको व्यापक भेलाबाट अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, कोषाध्यक्ष, सचिव, सहसचिव र आवश्यक्ता अनुसारको सदस्यहरु रहेको एक टोल विकास कार्य समिति गठन हुनेछ।

दोश्रोपटकको हकमा यस्तो कार्य समिति साधारण सभाको सर्वसम्मत वा सो नभएमा बहुमतबाट पूर्नगठन हुनेछ । टोल विकास कार्यसमितिको अवधि २ वर्षको हुनेछ । अध्यक्ष, उपाध्यक्ष र सचिव मा एक जना महिला अनिवार्य हुनेछ ।

ग) टोल विकास संस्थाको गठन गर्दा सकेसम्म टोलका सम्पूर्ण घरधूरीलाई समेट्नुपर्दछ । यदि सोसम्भव नभए कम्तीमा ८० प्रतिशत घरधूरी सहभागि गराई टोल विकास संस्था गठन गरिनेछ । टोल विकास संस्थामा सहभागी भएका सदस्यहरुमध्ये ३३ प्रतिशत अनिवर्य महिला समावेश गर्नुपर्नेछ ।

६. संस्थाको कार्यहरु :

टोल विकास संस्थाको कार्यहरु देहाय बमोजिम हुनेछन् ।

१. प्रत्येक टोल स्तरमा सम्भव भएसम्म सबै घरपरिवार सहभागी भएको टोल विकास संस्था गठन गर्ने ।

२. संस्थाको सदस्यहरुलाई उद्यमशिलता तर्फ अग्रसर गराउन आवश्यक पहल गर्ने सोहि बमोजिमको कार्यक्रमहरु संचालन गर्ने ।

३. टोलमा आईपरेको समस्याहरु समाधान गर्न एक अर्कामा भाई चारा सम्बन्ध कायम गरी सभ्य समाजको सृजना गर्ने ।

४. उपलब्ध श्रोतको समुचित परिचालन गर्दै टोलको समग्र विकासका लागि टोल विकास योजना बनाउने ।

५. एच.आइ.भी. ⁄एड्स , अशिक्षा, अन्धविश्वास, छाउपडी प्रथा, बाल विवाह, वहुविवाह जस्ता सामाजिक समस्याका बारेमा सम्पूर्ण टोल विकास संस्थाको सदस्यहरुलाई चेतना अभिबृद्धि गर्ने ।

६. आफ्नोटोल तथा सार्वजनिक संस्थामा बृक्षारोपण गर्ने ।

७. आफ्नोवडा तथा टोललाई वातावरण मैत्री बनाउने विविध कार्यक्रमहरु संचालन गर्ने।

८. टोलमा बसोवास गर्ने बासिन्दाका बीचमा भवन निर्माण मापदण्ड, सामाजिक सुरक्षा भत्ता लगायतका समाजिक सरोकारका विषयहरुमा विभिन्न चेतनामूलक कार्यक्रम संचालन गर्ने ।

९. वातावरणमैत्री स्थानीय शासनका सूचकहरुको टोलमा कार्यान्वयन गर्ने र गाउँपालिकालाई सूचक कार्यान्वयन गर्न सहयोग गर्ने ।

१०. आफ्नोटोल वस्तीलाई नमुना वस्तीकोरुपमा विकास गर्न सहयोग गर्ने ।

११. हरित गाउँ, उज्यालो गाउँ, सफा गाउँ र सम्पन्न तथा समृद्ध गाउँ स्थापना अभियानमा सहयोग गर्ने ।

१२. आफ्नोक्षेत्रमा भवन संहिता तथा मापदण्डको कार्यान्वयनमा सहयोग गर्ने ।

१३. पूर्ण साक्षर, पूर्ण खोप , पूर्ण घटना दर्ता आदी काममा गाउँपालिकालाई सहयोग गर्ने ।

१४. टोलमा रहेको सार्वजनिक, पर्ति, एलानी आदी जग्गाको संरक्षणमा गाउँपालिकालाई सहयोग गर्ने ।

१५. संस्थाको अध्यक्ष, कोषाध्यक्ष तथा सचिवको चयन सर्वसम्मतिमा वा सो नभएमा बहुमतमा गर्ने ।

१६ गाउँपालिकाको राजस्व परिचालनमा सहयोग गर्ने ।

१७. गाउँपालिकासंग भएको समझदारी अनुसारका अन्य कार्यहरु गर्ने ।

१८. लेखा परिक्षक नियुक्त गर्ने ।

१९. अन्य ....।

७. सदस्यता : संस्थाको सदस्यता देहाय बमोजिम हुनेछ :

क) यस विधानको उद्देश्य बमोजिम संस्थाप्रति श्रद्धा र निष्ठा राखी विधानलाई स्वीकार गर्ने स्थानिय टोल बासी यस संस्थाको सदस्य हुनेछ ।

ख) सदस्य बन्ने इच्छुक नयाँ टोल बासीलाई संस्थाले तोके बमोजिम संस्थामा दरखास्त दिएमा सदस्यता प्रदान गरिनेछ ।

८. सदस्यता नरहने : देहाय अवस्थामा सदस्य रहनेछैन ।

क) सदस्यको मृत्युभएमा ।

ख) सदस्यले दिएको सदस्यता परित्यागको लिखित निवेदन संस्थाले स्वीकृत गरेमा ।

तर संस्थाको निर्णय उपर चित्त नबुझेमा साधारण सभामा पेश गर्ने र साधारणसभाको निर्णय अन्तिम हुनेछ ।

ग) सदस्यता शुल्क नतिरेको वा संस्थाको निर्णय पालन नगरेमा संस्थाले निर्णय गरी सम्पूर्ण सदस्यलाई जानकारी गराएकामा ।

घ) संस्थालाई हानी नोक्सानी हुने कार्य गरेमा वा नैतिक पतन, आर्थिक अनियमितता वा भ्रष्टचार गरेको अभियोग प्रमाणित भई सजाय पाएको कारण देखाई संस्थाले सदस्यबाट हटाउने निर्णय गरेमा ।

तर सम्बन्धित सदस्यलाई सफाई दिने अवसरबाट बञ्चित गरिने छैन । यस सम्बन्धी अन्तिम निर्णय गर्ने अधिकार साधारण सभाको हुनेछ ।

ङ) प्रचलित कानुनले निषेध गरेको कार्य गरेमा ।

९. संस्था गठन एवं कार्यसंचालन गर्ने विधि संस्थाको गठन एंव कार्य संचालन विधि देहाय बमोजिम हुनेछः

क) निश्चित भौगोलिक क्षेत्रका व्यक्तिहरुको सर्वसम्मत निर्णयबाट टोलको क्षेत्र निर्क्यौल गरेपछि त्यस टोल भित्र बसोवास गर्ने अधिकाशं घरधूरीहरुको उपस्थितिमा संस्था गठन गरिनेछ ।

ख) टोल विकास संस्था गठन गर्दा उपस्थित भएको व्यक्तिहरुले गरेको सर्वसम्मत निर्णयको आधारमा एक जना अध्यक्ष, कोषाध्यक्ष र सचिव र अन्य घरधूरीहरु सदस्य हुनेछन् ।

ग) संस्थामा कम्तिमा ३३ प्रतिशत महिला सदस्य हुनेछन्। अध्यक्ष, कोषाध्यक्ष र सचिव मध्ये कम्तिमा १ जना महिला हुनेछ ।

१०. सस्थाको पदाधिकारीको काम, कर्तव्य र अधिकारः संस्थाको पदाधिकारीको काम, कर्तव्य र अधिकार देहायबमोजिम हुनेछन्ः

क) अध्यक्षको काम, कर्तव्य र अधिकार :

१) संस्थाको नियमित बैठक बोलाउने ।

२) बैठकको अध्यक्षता गरी बैठक संचालन गर्ने ।

३) बैठकमा अनुशासनको पालना गर्न लगाउने र छलफलका विषयहरु टिपोट गर्ने वा गर्न लगाउने

४) छलफल हुदा सबैको विचार संकलन गर्ने र सर्वसम्मत निर्णय गर्न पहल गर्ने ।

५) निर्णयहरु लागु गर्ने र गर्न लगाउने ।

६) उपाध्यक्ष, सचिव र कोषाध्यक्षलाई आवश्यक अनुसार काममा परिचालन गर्ने ।

७) संस्थाले आर्जन ⁄प्राप्त गरेको नगद वा जिन्सी सामानहरुको सुरक्षाको प्रवन्ध मिलाउने।

८) आवश्यक कार्यमा संस्थाको प्रतिनिधित्व गर्ने वा गराउने।

९) विशेष बैठकहरुको आवश्यक्ता परेमा कम्तीमा एक तिहाई सदस्यहरुको सहमतिमा बैठक बोलाउने ।

१०) संलग्न संस्थाको नेतृत्व प्रदान गर्ने ।

११) वैठकका प्रस्तावहरु पेश गर्ने ।

१२) बार्षिक प्रतिवेदन साधारणसभामा पेश गर्ने ।

ख) उपाध्यको काम, कर्तव्य र अधिकार

१) अध्यक्षको काममा सहयोग पुऱ्याउने,

२) अध्यक्षको अनुपस्थितिमा अध्यक्षले गर्ने काम गर्ने,

३) बैठकका निर्णयहरु कार्यान्वयन गर्न सहयोग पुऱ्याउने,

४) तोकिएको अन्य कार्य गर्ने गराउने ।

ग) संस्थाको सचिवको काम, कर्तव्य र अधिकार

१) अध्यक्षको आदेश अनुसार बैठक बोलाउने।

२) अध्यक्ष र उपाध्यक्षको अनुपस्थितीमा बैठकको अध्यक्षता गर्ने ।

३) एक तिहाई सदस्यहरुले विशेष बैठकका लागि लिखित माग गरेमा विशेष बैठक बोलाउने ।

४) बैठक पुस्तिकामा उपस्थिती गराउने ।

५) बैठकको निर्णय अध्यक्षबाट प्रमाणित गराउने ।

६) संस्थाको क्रियाकलापका बारेमा सदस्यलाई जानकारी गराउने ।

७) तोकिएको अन्य कार्य गर्ने।

घ) संस्थाको सह - सचिवको कम, कर्तव्य र अधिकार

१) सचिव तथा अन्य पदाधिकारीको काममा सहयोग पुऱ्याउने,

२) सचिवको अनुपस्थितिमा सचिवको काम गर्ने,

ङ) संस्थाको कोषाध्यक्षको काम, कर्तव्य र अधिकार

१) संस्थाले गरेको आर्थिक कारोबारको लेखा परिक्षण गराउने।

२) संस्थाको संयुक्त रुपमा खाता संचालन गर्ने।

३) अन्य सदस्यहरु संग समन्वय राखी सहयोग लिनेदिने ।

४) संस्थाको नगद र जिन्सी सामानको जिम्मा लिई सुरक्षण गर्ने ।

५) संस्थाको आर्थिक कार्यको नेतृत्व गर्ने ।

६) बार्षिक साधारण सभामा बार्षिक लेखा परिक्षण प्रतिवेदन पेश गर्ने ।

च) संस्थाको सदस्यहरुको काम, कर्तव्य र अधिकार

१. गाउँपालिकासंग भएको साझेदारी पत्रमा उल्लेखित सर्तअनुसार गनुपर्ने कामहरु गर्ने ।

२) संस्थाको हिसावकिताव चेक गर्ने ।

३) संस्थाका पदाधिकारीहरुले गरेका कामको मुल्याङ्कन नियमित रुपमा गर्ने।

४) संस्था संचालनका लागि आवश्यकता अनुसार नीति वनाउन सहयोग गर्ने।

५) बैठकमा उपस्थित भई प्रत्येक छलफलमा भाग लिने ।

६) संस्थाको हितमा योगदान गर्ने ।

७) अध्यक्षले अह्रायको काम गर्ने ।

११. साधारण सभाको गठन र कार्यप्रणाली : साधारण सभाको गठन र कार्यप्रणाली देहाय बमोजिम हुनेछ :

१)संस्थाको सम्पूर्ण सदस्यहरु रहेको एक साधारण-सभा हुनेछ ।

२) संस्थाको साधारण सभाको अध्यक्षता संस्थाको अध्यक्षले गर्नेछ । निजको अनुपस्थितीमा उपाध्यक्ष र निजको अनुपस्थितिमा सचिव र निजको पनि अनुपस्थितीमा संस्थाको जेष्ठ सदस्यले गर्नेछ ।

३)साधारणसभा संस्थाको सर्वोच्च निकाय हुनेछ ।

१२. साधारण सभाको काम, कर्तब्य र अधिकारः

साधारण सभाको काम कर्तब्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ

१. संस्थाको साधारण सभाको सल्लाह प्राप्त गर्न उचित देखी पेस भएका विषयमा सल्लाह दिने,

२. संस्थाको बार्षिक प्रतिवेदन र लेखापरिक्षकको प्रतिवेदन पारित गर्ने ।

३. कार्यसमितिलाई चयन गर्ने ।

४. कार्यसमितिलाई अधिकार प्रत्यायोजन गर्ने ।

५. कार्यसमिति सम्बन्धमा भएका उजुरी पुनरावेदन सुन्ने र निर्णय दिने ।

६. संस्थाको विधान संशोधन गर्ने ।

७. आवश्यकता अनुसार सल्लाहकार मनोनयन गर्ने ।

८. संस्थाको वार्षिक कार्ययोजना स्वीकृत गर्ने ।

९. आवश्यक नीति नियम बनाउने ।

१३. संस्थाको निर्वाचन सम्बन्धी व्यवस्था :

साधारण सभाबाट नयाँ नेतृत्व चयन गर्नका लागि संस्थाले निर्वाचनमा भाग नलिने व्यक्तिको संयोजकत्वमा साधारण सदस्यहरु मध्येबाट ३ जनाको निर्वाचन मण्डल गठन गर्न सक्नेछ । निर्वाचन सम्बन्धि प्रक्रिया निर्वाचन मण्डलले तोके बमोजिम हुनेछ ।

१४.आर्थिक व्यवस्था :

१.संस्थाको देहायबमोजीम आर्थिक स्रोत हुनेछ

क.सदस्यता बाट प्राप्त सुल्क ।

ख.सरकारी तथा गैरसरकारी संस्थाबाट प्राप्त हुने अनुदान ।

ग. संस्थाको क्रियाकलापको सिलसिलामा प्राप्त हुने आय वा पुरस्कार ।

घ) संस्थाका सदस्यहरुको बचत निच्छेप ।

ङ) संस्थाका सदस्यहरुलाई ऋण परिचालन ।

च) अन्य आम्दानी ।

१५. संस्थाको कोष सञ्चालन सम्बन्धि व्यवस्था :

टोल विकास संस्थाले निम्न बमोजमिका बहिखाता द्धारा कोष संचालन राख्नुपर्नेछ ।

क) बैठक निर्णय पुस्तीका ।

ख) पासवुक

ग) गोश्वारा भौचर

घ) व्यक्तिगत बचत खाता

ङ) ऋण निवेदन फाराम

च) नगदी रसिद

छ) मुख्य खाता

ज) सन्तुलन परीक्षण खाता

१६. संस्थाको आर्थिक कारोबारो दोहोरो लेखा प्रणालीको सिद्धान्त बमोजिम राख्नुपर्नेछ ।

१७. टोल विकास संस्थाको खाता सञ्चालन

१.संस्थाका अध्यक्ष, कोषाध्यक्ष र सचिवको वा छुट्टै कर्मचारी तोकिएको भए कर्मचारीको संयुक्त दस्तखतबाट सञ्चालन हुने गरी वडाको सिफारिसमा स्थानिय बैंकमा संस्थाको नाममा खाता खोल्नुपर्नेछ ।

२. प्रत्येक असार मसान्तमा लेखा तयार गरी परीक्षण पश्चात विवरण साधारण सभामा प्रस्तुत गर्ने जिम्मेवारी संस्थाको हुनेछ ।

३. संथाको नाममा प्राप्त वा खरीद चल-अचल सम्पतिको परिचालन र प्रयोग तोकीए बमोजीम हुनेछ ।

१८. कार्य समिति तथा पदाधिकारीको राजीनामा

१.समितिका सदस्यहरुले आफ्नो पदबाट राजीनामा दिन चाहेमा अध्यक्ष समक्ष दिन सक्नेछन ।

२. अध्यक्षले आफ्नो राजीनामा सचिव मार्फत संस्थाको बैठकमा पेश गर्नुपर्नेछ र सो उपर संस्थाले निर्णय गरे बमोजीम हुनेछ ।

१९. कार्यसमितिलाई अविस्वासको प्रस्ताव

कार्यसमितिका अध्यक्ष एवं पदाधिकारीहरु उपर अविस्वासका लागि यथोचित कारण देखाई संस्थाका ६०% सदस्यहरुले विशेष साधारणसभा राखी अविस्वासको प्रस्ताव पेश गर्न सक्नेछ । अविस्वासको प्रस्ताव उपर छलफल गरी साधारण सभाको ६० प्रतिशतबाट पारित गरिने छ ।

२०. विविध

१. विधान संसोधन गर्नुपर्ने भएमा कार्यसमितिले स्वीकृत गरे पछि साधारणसभामा पेश गरिनेछ । साधारण सभामा उपस्थित सदस्यहरुको दुई तिहाई बहुमतले बिधान संशोधन हुनेछ ।

२. प्रचलित ऐन , नियमहरुसंग बाझीएका बुंदाहरु बाझीएको हदसम्म स्वत खारेज हुनेछ ।

३. संस्थाले आफ्नो कार्य सञ्चालनका लागि विभिन्न निति बनाई साधारण सभाबाट स्वीकृत गराई कार्यान्वयन गर्न सक्नेछ ।

अनुसूची-२

टोल विकास संस्था दर्ता गर्ने निवेदनको नमूना

मिति-.........

श्रीमान् प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत ज्यू
चौकुने गाउँकार्यपालिकाको कार्यालय, गुटु
सुर्खेत, कर्णाली प्रदेश

विषय-टोल विकास संस्था दर्ता गर्ने सम्बन्धमा ।

उपरोक्त सम्बन्धमा यस गाउँपालिकाद्वारा संचालित वडा नं. ......को...........................टोल मा गठन गरिएको ....टोल विकास संस्थालाई चौकुने गाउँपालिकाको कार्यालयमा दर्ता सूचिकृत गरिदिनुहुन अनुरोध गर्दछु। यस ....टोल विकास संस्थाको क्षेत्र निम्न उल्लेखित चार किल्ला भित्र सिमित रहनेछ । पुर्व सिमाना .... पश्चिम सिमाना.............. उत्तर सिमाना................. दक्षिण सिमाना ....

निवेदक.
हस्ताक्षर :-
अध्यक्षको नामः-
टोल विकास संस्थाको नामः-
ठेगानाः-

अनुसूची ३

टोल विकास संस्थालाई दिने प्रमाण पत्रको नमुना

चौकुने गाउँकार्यपालिकाको कार्यालय,गुटु
सुर्खेत, कर्णाली प्रदेश

प्रमाण-पत्र

................................गाउँपालिका वडा नं. .....स्थित..मा गठन भएको..टोल विकास संस्थालाई यस कार्यालयमा मिति..............................मा दर्तागरी यो प्रमाण-पत्र प्रदान गरिएकोछ। यस गाउँपालीकाको आर्थिक, सामाजिक, भौतीक पुर्वाधार, सुशासन लगायतका क्षेत्रमा यस टोल विकास संस्थाको सहभागीताको अपेक्षाका साथै उत्तरोत्तर प्रगतीको शुभ कामना व्यक्त गर्दछु।

....
प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत

आज्ञाले
हित प्रसाद पौडेल
प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत